

Maatschappelijk manifest voor schoon en voldoende water voor mens en natuur

Schoon en voldoende water is in Nederland Waterland geen vanzelfsprekendheid meer. Klimaatverandering, toegenomen watergebruik en vervuiling bedreigen ons water, onze gezondheid en welvaart. De natuur heeft te kampen met verdroging en slechte waterkwaliteit. De landbouw heeft steeds meer moeite om in het groeiseizoen de gewassen te laten groeien en de kwaliteit en beschikbaarheid van drinkwaterbronnen staat onder grote druk. Dit raakt ook de betaalbaarheid van ons drinkwater. Recreatie in zwemwater kan gezondheidsrisico's opleveren door blauwalg, botulisme en chemische vervuilingen als PFAS. Tot slot verzakken woningen en infrastructuur door te lage of fluctuerende grondwaterstanden.

Water is van levensbelang voor onze welvaart en ons welzijn: om te wonen, te recreëren, voedsel te verbouwen, een gezond leven te leiden en voor de natuur. De waarde van ecosysteemdiensten geleverd door o.a. schoon en voldoende water is zes keer hoger dan het geld dat we ervoor uitgeven (CBS 2025). Daarom is de Kaderrichtlijn Water (KRW) rond 2000 tot stand gekomen. Daarin staat dat uiterlijk in 2027 voldoende en schoon water gegarandeerd moet zijn voor mens en natuur. Maar de afgelopen jaren stagneert de verbetering van onze waterkwaliteit. De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) concludeert in haar rapport 'Goed water, goed geregeld' (2023) dat met het 'huidige Nederlandse beleid de KRW-doelen in 2027 redelijkerwijs niet meer kunnen worden gehaald'. En dat de doelen ook 'na 2027 waarschijnlijk niet realiseerbaar zijn zonder aangescherpte beleidsaanpak'. De laatste rapportages rondom de KRW bevestigen dit (CLO 2025; Koepelrapport Tussenevaluatie KRW).

Voor de bestaanszekerheid van mens en natuur vinden wij het van het grootste belang om ons water te beschermen. Wij roepen de nieuwe minister van Infrastructuur & Waterstaat daarom op om schoon en voldoende water als topprioriteit uit te werken. AARDige Buren, Aedes, ANWB, Biohuis, Bouwend Nederland, Caring Farmers, Caring Vets, Diabetes Fonds, Groene Zorg Alliantie, KCAF Kenniscentrum Aanpak Funderingsproblematiek, KWF, LandschappenNL, Leisurelands, MDL Fonds, Natuur & Milieu, Natuurmonumenten, Stichting de Noordzee, Urgenda, Vereniging Eigen Huis, Vewin en Vogelbescherming NL bieden hiervoor dit maatschappelijk manifest aan. Het geeft tien concrete acties aan hoe het kabinet, bedrijven en maatschappelijke organisaties kunnen bijdragen aan de gezamenlijke wateropgave.

Op die manier voorkomen we niet alleen problemen met ons drinkwater, voedselvoorziening, gezondheid en natuur, maar ook onze economie. Experts van de Rli, FLO Legal en Witteveen + Bos en de landsadvocaat waarschuwen voor juridische en economische problemen als we niet voldoen aan de doelen van de KRW. Rechtszaken, boetes en onzekerheid kunnen leiden tot een vergunningenstop en uitvoeringsproblemen, nu en na 2027. Maar ook tot aanvullende beperkingen voor de bouw van nieuwe woningen of infrastructuur.

Voor de bestaanszekerheid van mens en natuur vinden wij het van het grootste belang om ons water te beschermen. Het bedrijfsleven, de bouw, natuur- en gezondheidsorganisaties, de drinkwatersector, woningcorporaties, huizenbezitters, projectontwikkelaars, boeren en recreatieorganisaties roepen het nieuwe kabinet op tot een voortvarende aanpak om voldoende en schoon water voor iedereen te garanderen. Wij roepen de nieuwe minister van Infrastructuur & Waterstaat daarom op om met zijn collega's snel werk te maken van de voornemens uit het coalitieakkoord en daarnaast nog meer acties te ondernemen. Nu en in de toekomst.

Onze tien voorstellen:

Iedereen doet mee Zorg voor voldoende middelen

Heldere koers en een stevige kapitein

Maak lozingsvergunningen versneld up-to-date en KRW-proof

Maak werk van toekomstbestendige landbouw Grip op ons grondwater

Pompen of verzuipen Regie op ons riool Stop funderingsschade

Voldoende zwemlocaties voor recreanten

1. Iedereen doet mee

De waterkwaliteit kan flink omhoog als alle sectoren een bijdrage leveren. Dat begint bij het aanpakken van vervuiling bij de bron: minder lozingen van schadelijke stoffen in het water en riool en minder uit- en afspoeling van agrarische gronden betekent het eerder halen van de doelen en normen voor vervuilende stoffen. Meer investeren in natuurlijke oplossingen, zoals Ruimte voor de Rivier en natuurlijke klimaatbuffers, zorgt ervoor dat ook de natuurdoelen binnen bereik komen.

2. Zorg voor voldoende kaders en middelen

In het coalitieakkoord worden onvoldoende middelen gereserveerd om de KRW-doelen te halen. Zonder voldoende middelen kunnen overheden onmogelijk de waterkwaliteit en beschikbaarheid voldoende en tijdig verbeteren en zullen innovaties in watertechnologie vertragen. Met als consequentie dat de kwaliteit van onze drinkwaterbronnen en recreatiewater onder druk blijft staan, we gezondheidsschade riskeren, onze woningen en infrastructuur verzakken, het nóg moeilijker wordt om voldoende woningen te bouwen en onze natuur achteruit blijft hollen. De Rijksoverheid moet daarom zorgen voor heldere kaders en afdoende financiële middelen waarmee alle betrokken partijen hun bijdrage kunnen leveren aan schoon en voldoende water.

3. Heldere koers en een stevige kapitein

Je komt alleen op tijd op de juiste bestemming als je een heldere koers uitstippelt en de kapitein de nodige besluiten neemt. Zeker op het gebied van waterkwaliteit zijn er al een hoop stuurlui. Daarom dient een stevige kapitein met doorzettingsmacht en een heldere koers voor de lange termijn het realiseren van schoon en voldoende water te coördineren. De huidige staat van onze waterkwaliteit om realisme én ambitie. Hoewel het steeds duidelijker wordt dat het volledig behalen van alle doelen van de KRW in 2027 waarschijnlijk niet realistisch is, mag dit geen reden zijn om inspanningen af te schalen of uit te stellen. Versnelling is juist noodzakelijk. Elke verbetering telt en uitstel vergroot uiteindelijk de maatschappelijke en economische kosten.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving dient overal op voldoende niveau te komen zodat er grip komt op de uitvoering en de gezondheid van omwonenden beschermd wordt. De Rijksoverheid dient hierbij het voorzorgsprincipe verder beleidsmatig te concretiseren zodanig dat geen regionale verschillen ontstaan in normeringen, waardoor in heel Nederland een gelijk speelveld en rechtszekerheid voor bedrijven ontstaat, mensen kunnen leven in een gezonde omgeving en de natuur kan herstellen. Met deze heldere koers weten bedrijven en sectoren ook hoe zij proactief kunnen bijdragen aan het realiseren van schoon en voldoende water.

4. Maak lozingsvergunningen versneld up-to-date en KRW-proof

Er is geen centraal overzicht van lozingen op het oppervlaktewater en op het riool en sommige vergunningen zijn verouderd. Versnel daarom het inventariseren (waar wordt wat geloosd en wie mag wat lozen) en actualiseren (waar nodig aanpassen) van lozingsvergunningen samen met het bedrijfsleven.

Voor directe lozingen op oppervlaktewater worden inmiddels stappen gezet om vergunningen beter in lijn te brengen met de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Tegelijkertijd blijft de aanpak van indirecte lozingen nog sterk achter. Via gemeentelijke riolen en rioolwaterzuiveringen komen nog altijd schadelijke stoffen in het oppervlaktewater terecht, terwijl inzicht in deze lozingen, actuele vergunningen, monitoring en handhaving vaak ontbreken. Overheden zijn recent gestart met programma's om indirecte lozingen beter in beeld te brengen, maar hiervoor is de komende jaren nog een forse versnelling nodig.

5. Maak werk van toekomstbestendige landbouw

Schoon en voldoende water zijn ook een randvoorwaarde voor een gezonde bodem, gezonde producten en daarmee voor een gezond boerenbedrijf en onze voedselzekerheid. Bescherm kwetsbare gebieden, waaronder landbouwgebieden, daarom met prioriteit tegen te hoge emissies. Streef naar een zo laag mogelijk gebruik van (kunst)mest en chemische gewasbeschermingsmiddelen. Zorg dat de toelating en normen van gewasbeschermingsmiddelen en de normen voor bemesting in lijn zijn met de KRW. Zet daarvoor in op de transitie naar duurzame landbouw met voldoende toekomstperspectief voor de boer. Biologische landbouw leidt tot een aantoonbaar betere waterkwaliteit en biologische productie en afzet dient daarom gestimuleerd te worden. Beloon de boer om gezonde watermaatregelen te nemen, zoals het planten van bomen of het vasthouden/filteren van water. Alleen zo kunnen we samen met de boer bijdragen aan schoon en voldoende water.

6. Grip op ons grondwater

Met toegenomen droogte en toegenomen watergebruik is het vereist om meer grip te krijgen op de wildgroei van grondwateronttrekkingen. Voor kleinere permanente onttrekkingen wordt een meldplicht uitgangspunt, zodat beter beoordeeld kan worden of een grondwaterlichaam qua onttrekkingen en toevoegingen in evenwicht is, zoals de KRW vraagt.

Daarbij moet het principe van water en bodem sturend leidend worden in ruimtelijke ordening en vergunningverlening. Nieuwe ontwikkelingen en economische activiteiten dienen passend te zijn binnen de draagkracht van het bodem- en watersysteem, in plaats van dat het watersysteem steeds verder wordt aangepast aan ruimtelijke claims.

Er komt voor kwetsbare gebieden een ecologisch onderbouwde grondwaterstand met een bijbehorend grondwaterplafond. Voor het verzekeren van de leveringsplicht van drinkwaterbedrijven op langere termijn is duurzame inpassing van de waterwinningen in het bodem- en watersysteem in evenwicht met de natuur essentieel.

7. Pompen of verzuipen

Voor het bouwen van bijvoorbeeld huizen en scholen of het verzwaren van het elektriciteitsnet moet tijdens de aanleg water verplaatst worden, zodat de bouwvakkers met droge werken en de fundering gemaakt kan worden. Op plekken waar de hoeveelheid grondwater onder druk staat ligt het voor de hand dat dit opgepompte water verderop terug in de bodem wordt gebracht waar dat technisch gezien kan. Hiervoor is nog wel een aanpassing van de Omgevingswet nodig. Gezien het nijpende tekort aan betaalbare woningen dient een leidraad te worden opgesteld waarin meer duidelijkheid wordt gegeven over wanneer de uitzonderingsmogelijkheid voor projecten van hoger publiek belang van toepassing kan zijn. Dit instrument kan in beperkte gevallen ingezet worden.

8. Regie op ons riool

Een groot aantal rioolwaterzuiveringen moet nog worden aangepast voor eind 2027 om nieuwe schadelijke stoffen, zoals PFAS en medicijnresten, uit het afvalwater te kunnen filteren. Bedrijven moeten helpen voorkomen dat vervuild water in het riool terechtkomt en waar extra budget nodig is om dit uit te voeren kunnen waterschappen een extra heffing voor grote vervuilers instellen. Daarnaast kent ons rioleringsstelsel overstorten: als er meer aanbod van afval- en regenwater is dan het stelsel aankan, wordt het overschot zonder zuivering geloosd op het oppervlaktewater. Pak daarom versneld de overstorten aan, en geef prioriteit aan de overstorten met de meeste negatieve effecten op kwetsbare natuur en –waterlichamen, en op recreatiewater.

9. Stop funderingsschade

Door te lage en fluctuerende grondwaterstanden verzakken huizen en infrastructuur. Dit leidt tot extra kosten voor overheid en woningeigenaren, en bedreigt onze schaarse woningvoorraad. Elke euro die ontwikkelaars en corporaties uitgeven aan het repareren van funderingsschade kan niet uitgegeven worden aan de bouw van nieuwe woningen. Maak daarom werk van een stabiele grondwaterstand om de groei van funderingsschade te voorkomen of tenminste te remmen. Het inzetten van actief grondwaterpeilbeheer is een van de mogelijkheden. Hiervoor moeten preventieplannen opgesteld worden door overheden.

10. Voldoende zwemlocaties voor recreanten

Iedereen moet kunnen genieten van schoon, veilig en toegankelijk zwemwater. Door klimaatverandering neemt het belang hiervan toe: warmere zomers vergroten de vraag naar verkoeling, terwijl waterkwaliteit en beschikbaarheid onder druk staan. Ook in steden is steeds meer behoefte aan zwemlocaties. Daarom is blijvende inzet nodig om water schoon en gezond te houden en risico's zoals blauwalg en schadelijke stoffen als PFAS te beperken. Tegelijkertijd is het essentieel dat er voldoende zwemlocaties beschikbaar zijn. Dit vraagt om een slimme balans, waarin veiligheid wordt beheerst met in achtneming van de eigen verantwoordelijkheid van zwemmers, zonder onnodige belemmeringen voor gebruik. Door goed beheer, versterking van bestaande locaties en het aanwijzen van nieuwe zwemlocaties (ook in steden) blijven er minimaal 750 kwalitatieve zwemlocaties beschikbaar.

Tot slot, wij willen onze bijdrage leveren aan schoon en voldoende water. Dit kunnen we bijvoorbeeld doen door water te bergen in en rondom natuur- en grondwaterbeschermingsgebieden. Door te investeren in retourbemaling in de bouw en door klimaatbestendig te bouwen. Een heldere koers vanuit de overheid met een stevige kapitein aan het roer is daarvoor een voorwaarde.

